

Dyrevernalliansen

Krav til dyrevelferd for storfekjøtt og meieriprodukter

Veiledning til statusmøte med leverandør

Dyrevernalliansen

Denne brosjyren er blitt laget på forespørsel fra store innkjøpere innen offentlig og privat sektor, som ønsker å inkludere dyrevelferd i sine krav til leverandører av matvarer.

Vi har valgt ut kravene basert på at de er faglig anerkjent som sentrale i å bedre dyrevelferden, samtidig som det er praktisk gjennomførbart for leverandører å oppfylle dem. Disse kravene er dessuten enkle å kommunisere til leverandør, enkle å spesifisere og mulige å kontrollere at blir oppfylt.

For storfekjøtt og meieriprodukter utmerker det seg som spesielt viktig å prioritere at kyrne får **mer bevegelse (i form av løsdrift, luftegård eller beiting)**, fordi det har en nøkkelfunksjon i å legge til rette for bedre dyrevelferd generelt i produksjonen. Hvis kun ett dyrevelferdskrav skal stilles til leverandør, anbefaler vi derfor at mer bevegelse prioriteres.

Samvær mellom morkua og kalven utpeker seg som et krav der leverandørene har behov for spesielt lang tidshorisont, hvis kjøttet stammer fra melkekugårder.

Det er av stor verdi å spesifisere tidsfrist, og eventuelt volumandel:

- Generelt vil noen krav være mulige for leverandøren å oppfylle for hele volumet umiddelbart.
- Andre krav vil imidlertid kreve tid til omstilling, og slike krav vil derfor kun være mulig å oppfylle for deler av volumet på kort sikt.

Dyrevernalliansen har god oversikt over hva norske leverandører kan levere på mulige dyrevelferdskrav, og kan bistå med rådgivning til hvordan eventuelle forpliktelser om forbedring bør utformes.

Har du spørsmål relatert til utvelgelsen av krav, formulering av tidsfrister/volumandel eller hvordan de kan kontrolleres? Ta kontakt med vår fagavdeling på fag@dyrevern.no.

Dyrevernalliansen
oktober 2023

Dyrevernalliansen

1. Kyrne bør være i løsdrift

- **Du bør spørre om hvor stor andel av kyrne som er i løsdrift.**
- **Du bør kreve at kyrne er i løsdrift.**

Hvorfor bør kyrne gå i løsdrift?

Kyr er svært sosiale dyr, som lever i flokk. Mosjon og fri bevegelse er viktig for deres velferd og helse. I Norge er det vanlig at kyr er oppstallet i fjøs i opptil ti måneder i året, siden det kun er forskriftskrav om to måneders uteperiode.¹

I underkant av 30 prosent av melkekyrne er fortsatt i båsfjøs (de brukes til produksjon av både melk og kjøtt).² Det er bred enighet om at løsdriftsfjøs er et de mest betydningsfulle tiltakene for å heve dyrevelferden for kyrne.³⁻⁸ Fordi mange små fjøs fortsatt har bås, er det viktig å fokusere på både antall dyr og antall fjøs.

Også på økologiske gårder er det tillatt med båsfjøs for kyr. Det er da krav om at de har tilgang til utearealer (typisk får tilbringe litt tid i luftegård) minst to ganger i uken.⁹ Det er ikke dokumentert at såpass lite bevegelse gir velferdseffekt.

Det er tillatt å la båskyr være bundet opptil 10 måneder i året. Foto: Anton Krag

I løsdrift kan kua mosjonere, stelle seg, og kommunisere fritt med andre kyr. Foto: Ihne Pedersen

Dyrevernalliansen

2. Kyrne bør få beite

- **Du bør spørre om hvor stor andel av kyrne som får beite.**
- **Du bør kreve at kyrne får beite hver sommer.**

Hvorfor er beite viktig for kyr?

Beite gir stor frisk luft og muligheter til å utøve naturlig atferd som fri bevegelse, kroppspleie, nærhet eller avstand til andre dyr, beiting, naturlige legge- og reise bevegelser og lek. Beiting er dessuten gunstig for den fysiske helsen, siden kyrne får mosjon og det er lavere smittepress enn i luftegård.^{3,6,10}

Forskriften stiller krav om at kyr skal på beite minst to måneder i året. Noen kyr får likevel aldri komme på beite. Det er fordi forskriften gir rom for å i stedet ha kyrne i en luftegård, hvis fjøset er bygd på steder uten lett tilgjengelig beite.¹ Beite er altså hovedmålet, mens luftegårder er "nødløsningen". Beiting gir kyrne mulighet til å dekke sine basale behov i langt større grad enn luftegårder gjør.¹⁰

Dyrevernalliansen

3. Kyrne bør få lang beitesesong

- Du bør spørre om hvor stor andel av kyrne som får beite lengre enn minimumstiden på to måneder, og hva som er gjennomsnittet for lengden på beiteperioden.
- Du bør kreve at kyrne får beite i tre eller fire måneder årlig.

Hvorfor er lang beitesesong viktig for kyr?

Beiting er gunstig for å få utløp for adferdsbehov og for den fysiske helsen. Jo større andel av året kyrne får være på beite, jo bedre.^{3,10} Lengre beitesesong er spesielt gunstig for båskyr, siden inneperioden i båsfjøset da blir kortere.

Det er mulig for bonden å søke beitetilskudd for gårder der kyrne er på beite minst tre måneder (arealsone 5-7) eller fire måneder (arealsone 1-4).¹¹

Lang beiteperiode gir utløp for viktige behov, og er spesielt viktig for båskyr. Foto: Ihne Pedersen

Dyrevernalliansen

4. Hanndyr uten beite bør ha luftegård

- Du bør spørre om hvor stor del av hanndyrene (oksene og oksekalvene) som får komme utendørs.
- For hanndyr som ikke får komme på beite, bør du kreve helårig tilgang til luftegård.

Hvorfor er det behov for luftegård?

Halvparten av kalvene som fødes er av hannkjønn. I Norge er det ikke vanlig å kastrere dem. Forskriften tillater at oksene oppstalles innendørs hele livet etter kjønnsmodning ved seks måneders alder.¹ Årsaken er HMS-hensyn ved håndtering av ukastrede okser og fordi det er praktiske problemer forbundet med å holde disse inngjerdet.⁴ Okser som ikke får være på beite bør som kompenserende tiltak få tilgang til luftegård.⁸

Enkelte gårder kastrerer oksene, og da kan de enkelt holdes på beite. Kastrater har imidlertid lavere tilvekst enn ukastrede okser, og slaktes dermed gjerne først ved to års alder. Dette betyr at fremføringstiden øker, og dermed kostnaden.^{4,12} For disse ukastrede oksene vil en luftegård være positivt vinterstid, hvis de da holdes innendørs.^{12,13}

I en luftegård får oksene tilgang til frisk luft og dagslys. Tilgang til luftegård innebærer også økning av det totale arealet oksene har å bevege seg på. Dette gir oksene økt mulighet for aktivitet og til å fungere sosialt sammen.^{12,13}

Okser setter pris på frisk luft og dagslys, også vinterstid. Foto: Marianne Gilhuus

Luftegård gir større totalareal. Foto: Ihne Pedersen

Dyreveralliansen

5. Hanndyrene bør få mykt og tett liggeunderlag

- Om hanndyrene som er eldre enn seks måneder, bør du spørre hvor stor andel som har mykt og tett liggeunderlag.
- Du bør kreve at alle hanndyr har slikt liggeunderlag.

Hvorfor bør oksene få mykt liggeunderlag?

Det er stor variasjon mellom norske storfefjøs. I mange av fjøsene står hanndyrene innendørs hele livet i trange gruppebinger med fullspaltegulv. Arealet er ikke tilstrekkelig for deres behov, fordi de må stå tett for at de skal tråkke møkka ned i kjelleren gjennom spaltegulvet.⁶ Det er også tillatt å binde opp okser på bås, på samme måte som båskyr.¹

God utforming av liggeplassen og mykt underlag gjør det komfortabelt å hvile og å utføre normale legge- og reisebevegelser. Det vil også forebygge sår og leddlidelser.^{3,6}

Tett underlag på liggeplassen innebærer at bingearialet må økes noe, som er gunstig for dyrevelferden. For bonden kan tett og myk liggeplass for hanndyrene kreve ombygging av fjøset, og derfor være en investering. Et dårligere alternativ er at fullspaltegulvet får gummibelegg. Det gir mykere overflate, men risiko for trekk og ikke større areal.^{5,6}

I trange gruppebinger med spaltegulv er det ikke myk eller tett liggeplass. Oksene må i stedet ligge rett på spaltene. De har tydelig behov for økt komfort. Bildet er fra et fjøs i Sverige. Foto: Jo-Anne McArthur

Dyrevernulliansen

6. Kua og kalven bør få være sammen

- **Du bør spørre om hvor stor andel av morkyrne som får være med kalven sin lengre enn noen dager.**
- **Du bør kreve slikt samvær mellom morkua og kalven.**

Hvorfor er samvær mellom morkua og kalven viktig?

Kua og kalven har behov for å være sammen, for omsorg og kroppskontakt. Diing har en viktig funksjon i å tilfredsstille kalvens sugebehov. For å holde melkeproduksjonen oppe, blir melkekyr gjort drektig en gang i året. Etter fødselen fjerner vanligvis bonden kalven fra moren så snart den har fått i seg litt råmelk.^{14,15}

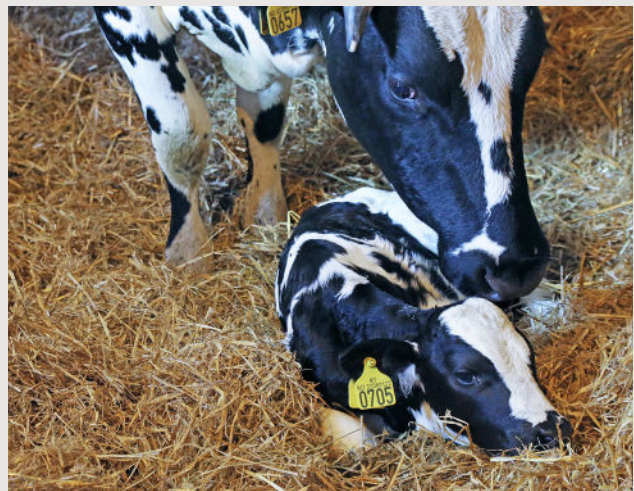
Å skilles er alltid en viss belastning for melkekua og kalven. I driftsformer der de får oppleve samvær i flere uker og adskillelsen gjøres mest mulig skånsom, vil likevel det å la dem være sammen totalt sett innebære en betydelig velferdsgevinst.¹⁴

Det finnes mange varianter av fjøsløsninger der ku og kalv er sammen i flere uker.¹⁰ Rundt 3 prosent av norske melkekugårder har slik driftsform.¹⁶ Tilrettelegging krever gjerne noe ombygging av fjøset. Det varierer i hvilken grad driftskostnadene eventuelt øker.^{5,17}

Kyr i ammekubesetninger holdes kun for kjøttproduksjon, og melkes ikke. Der får kalvene gå sammen med moren sin i rundt et halvt år eller lengre.

Det er vanlig å ta kalven rett etter fødselen settes i en bing. Foto: Iselin Linstad Hauge

På økologiske gårder er minstekravet samvær i kun 3 dager. Foto: Iselin Linstad Hauge

Dyrevernalliansen

Kilder

- [1] Landbruksdepartementet, Forskrift om hold av storfe, 22. april 2004.
- [2] Tine Rådgiving, *Statistikksamling fra Ku- og Geitekontrollen 2022*, URL: medlem.tine.no, 2023.
- [3] EFSA Panel on Animal Health and Welfare, "Scientific Opinion on the Welfare of Dairy Cows", EFSA Journal 21 (5): 7993, 2023.
- [4] GENO, Høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, URL: regjeringen.no, 15. september 2023.
- [5] TINE, Høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, URL: regjeringen.no, 14. september 2023.
- [6] KLF, Animalia og Nortura, Felles høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, URL: regjeringen.no, 15. september 2023.
- [7] Mattilsynet, Høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, URL: regjeringen.no, 5. september 2022.
- [8] Veterinærinstituttet, Høringsinnspill til ny dyrevelferdsmelding om husdyrproduksjon, URL: regjeringen.no, 31. august 2022
- [9] Mattilsynet, *Regelverksveileder økologisk landbruk*, URL: mattilsynet.no, versjon 16. desember 2022.
- [10] Ruud, L. E. (red.) et al., *Mosjonsløsninger for mjølkeku*, Rapport, Tine Rådgiving, 2013.
- [11] Landbruksdirektoratet, "8. Tilskudd for dyr på beite", URL: landbruksdirektoratet.no, sist oppdatert 16. januar 2021.
- [12] Dyrevernalliansen, "Bedre levemiljø for oksene", URL: dyrevern.no, publisert 13. november 2019.
- [13] Bioforsk, *Luftegårder til okser i økologisk kjøttproduksjon*, URL: bioforsk.no, Rapport 5 (177), 2010.
- [14] Johnsen, J.F., *Suckling in dairy production. Welfare and management. Bonding and debonding*, PhD, Norwegian Veterinary Institute, 2015.
- [15] Wenker, M. L. et al., "Effect of cow-calf contact on motivation of dairy cows to access their calf", In: Abstracts of the WIAS Science Day, 18 March 2019.
- [16] Hansen, B. G. et al., "Animal welfare and cow-calf contact-farmers' attitudes, experiences and adoption barriers", *Journal of Rural Studies* 97: 34-46, 2023.
- [17] Asheim, L. J. et al., "The economic effects of suckling and milk feeding to calves in dual purpose dairy and beef farming", *Rev. Agric. Food Environ. Studies*, published 3 June 2016.

Dyrevernalliansen
Org.nr.: 983 482 392
kontor@dyrevern.no
www.dyrevern.no

Versjon oktober 2023
Forsidefoto: Nancy Bundt

Sammen hjelper vi dyrene som trenger det aller mest